

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

VEZİRKÖPRÜ MESLEK YÜKSEKOKULU

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü

Çocuk Gelişimi Programı

Çocukta Oyun Gelişimi

Oyun Çeşitleri

6. Hafta

özenilen üniversite

1 Oyun Çeşitleri

Oyun çeşitleri konusunda sınıflandırmalar farklı olmakla birlikte oyun çeşitleri; karakterine göre, oynandığı yere göre, kullanılan araca göre, hareketlilik derecesine göre, oynanan materyale göre ve yapısına göre oyun çeşitleri olmak üzere altı farklı grupta ele alınabilir (MEB, 2007b; MEB, 2012; Kolcu, 2014; Kuşçu, 2014):

1.1 Karakterine Göre Oyun Çeşitleri

Karakterine göre oyunlar; fonksiyon oyunları, hayal oyunları, kurallı oyunlar, grup oyunları ve taklit oyunları olmak üzere beş grupta incelenebilir:

1.1.1 Fonksiyon oyunları

Çocuğun ilk hareketleri, bilinçsiz ve kontrolsüz hareketlerdir. Kollarını ve bacaklarını sallar, kıpırdanıp sağa sola döner. Çocuğun bilinçsiz yaptığı bu hareketler, onun ileride yapacağı yürüme, koşma, atlama, tutma gibi doğal ve bilinçli hareketleri yapabilmesi ve organlarını kontrol altına alabilmesi için alıştırma niteliğindedir. Çocuğun bu ilk bilinçsiz ve basit hareketleri onun için oyundur. İşte onun bu ilk hareketlerine, ilk alıştırmalar ve fonksiyon oyunları denir. Bu hareketler, gerçek bir oyun karakteri taşımaz.

1.1.2 Hayal oyunları

Fonksiyon oyunları evresi kısa sürer. Çocuk üç yaşından sonra, hayal gücüne dayanan oyunları oynamaktan hoşlanır. Oyuncakları ile konuşur, onlara canlı muamelesi yapar. Kız çocuklar, bebeklerini uyutur, mama yedirir, yaramazlık yaptığı için kızar. Erkek çocuklar ise sopadan atına biner, polis olup suçluları yakalar, bloklardan yollar, köprüler yapar. Çocuk, bu tür oyunlarla kendini bir başkasının yerine koyar, gizli duygu ve düşüncelerini açığa vurur. Küçüklüğünü ve güçsüzlüğünü bu oyunları oynarken aşar. Çünkü bu oyunlarda güçlü kişi kendisidir. Yaratıcılığın etkisinin büyük olduğu bu oyunlar sayesinde çocuk becerilerini geliştirir. Çocuğun hayal gücü, oyun yoluyla yaratıcı hayal gücüne dönüştürülebilir. Örneğin çocuğa anlatılan masallar dramatize edilebilir. Çeşitli renk, şekil ve ebattaki blok oyuncaklar, bebekler, kumaş parçaları, bitmiş makaralar, boş kutular hayal gücünü geliştirebilecek oyuncaklar olarak kullanılıp, çocuğun yaratıcılığını geliştirmesi sağlanabilir. Oyuncağın, aslına tam olarak benzemesi şart değildir. Çocuk, arka arkaya dizilen sandalyeleri tren gibi düşünerek, hayalinde bu trenle istediği yere gidebilir. Tahta blokları üst üste, yan yana dizerek evler, arabalar, köprüler ve yollar oluşturabilir.

1.1.3 Kurallı oyunlar

Piaget'e göre kurallı oyunlar iki ya da daha fazla oyuncuyu gerektirir. Kural koymak, diğerlerinin bakış açlarına duyarlı olmayı ve yüksek derecede işbirliğini gerektirir.

Hayali oyunlarda olduğu gibi içeriği ve biçimi çocuklar tarafından belirlenen oyunlar değildir. Kurallı oyunlar önceden bir içeriğe ve sıralı bir davranış akışına sahip olan oyunlardır. Kurallar oyuna katılan her oyuncu için geçerlidir (Öztürk, 2010). Kurallar sadece oyun süresince geçerlidir. Oyundan zevk alma ancak kurallara uyulmasıyla gerçekleşebilir. Bütün bunlara ek olarak yetişkinlerin kuralları çocuklara iyi açıklaması ve oyun esnasında da hatırlatması, oyunu seçerken de çocuğun gelişim düzeyine uygun seçmesi gerekir (Kolcu, 2014).

1.1.4 Grup oyunları

Çocukların birlikte oynadıkları oyunlara grup oyunları denir. Çocukların grup oyunlarına yönelmeleri 5–6 yaşlarda başlar. Artık oyuncaklarıyla tek başına oynamaktan sıkılan çocuk, evini ve çevresini tanımaya başlar. Komşu ve mahallesinde bulunan yaşıtı çocuklarla arkadaşlık kurar. Eğer bu dönemde anne-babalar çeşitli nedenlerle çocuğun bu isteğine karşı çıkıp komşu çocuklarla oynamasına, arkadaşlık kurmasına izin vermez ve evde tek başına oynaması konusunda baskı yaparlarsa çocukta olumsuzluklar görülmeye başlanır. Bu tür yasaklarla büyüyen çocuklar; ileride içe dönük, korkak, bazen de hırçın ya da aşırı yaramaz olurlar. Grup oyunlarının çekirdeğini mahalleler oluşturur. Yaş ve güç açısından üstün çocuklar daima lider durumundadır. Onun kurallarına baş eğilir. Bu, grup oyunlarının yaratmış olduğu bir otoritedir. Grup oyunlarında ilginin dağılmaması için oyunun süresi çok uzun tutulmamalıdır. Erken çocukluk eğitimi kurumlarında grup oyunları, özel oyun salonları, grup oyun odası, spor salonu gibi kapalı alanlarda ya da açık havada oynanabilir (MEB, 2007b).

1.1.5 Taklit oyunları

Okul öncesi dönem çocuğu çevresinde gördüğü her şeyi taklit etmekten çok hoşlanır. Çocuk, bir kurbağanın sıçramasını, ördeğin yürüyüşünü, bir simitçinin simit diye bağırmasını, bastonuna dayanarak yürüyen bir ihtiyarın yürüyüşünü taklit ederek çevresindekileri tanımaya başlar (Pehlivan, 2005). İşte bu çevreyi tanıma işlevi gören ve çocuğu yaşayacağı dünyaya hazırlayan taklitle dayalı uğraşlar taklit oyunları olarak nitelendirilir.

1.2 Oynandığı Yerlere Göre Oyun Çeşitleri

Oynandığı yerlere göre oyunlar; açık hava oyunları ve salon-sınıf oyunları olmak üzere iki grupta incelenebilir:

1.2.1 Açık hava oyunları

Bahçe, kır, orman, sokak gibi açık ve geniş alanlarda oynanan oyunlardır. Açık havada oynanan oyunlarda daha geniş bir alan kullanılır ve doğa ile daha yakın olunur. Çocuklar, kapalı alanlarda oynamaktan zaman zaman sıkılabilirler. Ayrıca iç mekanlarda oynanamayan birçok oyun, açık havada rahatlıkla oynanabilmektedir. Örneğin; top oyunları, saklambaç, kovalamaca gibi birçok oyun açık havada daha rahat oynanır. Bu nedenle de çocuklar açık havada oyun oynamaktan daha çok zevk alırlar. Açık hava oyunlarının çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişimine olumlu etkileri çok fazladır. Çocuk, açık havada atlar, zıplar, koşar. Çim, toprak ve kumla oynayarak doğayı tanır. Açık havada oynanan oyunlar; koşmaca oyunları ve halka oyunlarıdır. Bu oyunların bir kısmı kapalı alanlarda oynanabilir. Ancak bu tür oyunların daha geniş alanlar gerektirdiği düşünülürse açık havada oynanması çocuklara daha büyük haz verecektir.

Koşmaca oyunları; açık havada koşarak oynanan oyunlardır. Bu tür oyunlarda çocuklar koşar, kovalar, kaçar, yakalamaya çalışır. Sürekli bir hareketlilik söz konusudur. Saklambaç, köşe kapmaca, kovalamaca, çömel kurtul gibi oyunlar koşmaca oyunlarına örnektir.

Halka oyunları; çocukların otururken ya da ayakta durarak halka şeklinde durarak oynadıkları oyunlardır. Bu oyunlar şarkılı ve danslı olabileceği gibi, araç kullanılarak da oynanabilen oyunlardandır. Yağ satarım-bal satarım, bülbül kafeste, kutu kutu pense gibi oyunlar halka oyunlarına örnektir.

1.2.2 Salon-Sınıf oyunları

Kurallı ya da kuralsız serbest oyun şeklinde oynanabilirler. Çocuklar bu oyunları oyuncaklarıyla ya da oyuncaksız, serbestçe, tek başına ya da grupça oynayabilirler. Erken çocukluk eğitimi kurumlarında oyun saatinde oynanan kurallı oyunlar üç aşamada uygulanır. Bunlar, ısındırıcı, hareketli ve dinlendirici oyunlardır. Çocukları hareketli ve düzenlemeli oyunlara hazırlamak için oynanan oyunlar ısındırıcı oyunlardır. Basit beden hareketleri, insan-hayvan ya da taşıt taklitleri, parmak oyunları ısındırıcı oyunlara örnektir. Kurallı oyunların bir kısmının kuralları ya da süresi kesin olarak belirlenmiştir ve değiştirilemez. Bu tür oyunlara Yapılandırılmış Oyun denir. Örneğin, satranç ve kart oyunları gibi (MEB, 2007b).

1.3 Kullanılan Araca Göre Oyun Çeşitleri

Kullanılan araca göre oyunlar; araçla yapılan oyunlar, araçsız yapılan oyunlar ve araçta yapılan oyunlar olmak üzere üç farklı grupta incelenebilir:

1.3.1 Araçla yapılan oyunlar

Bir oyun aracı kullanılarak oynanan oyunlardır. Top oyunları, ipe oynanan oyunlar, labut devirme, hulahop oyunları ve diğer oyuncaklarla oynanan oyunlar araçla oynanan oyunlardır.

1.3.2 Araçsız yapılan oyunlar

Hiçbir araç kullanılmadan oynanan oyunlardır. Saklambaç, kovalamaca, kimdir bu, taklit yürüyüşleri, ayak yere basmaz gibi pek çok oyun araçsız oynanan oyunlardır (MEB, 2007b).

1.3.3 Araçta yapılan oyunlar

Bir oyun aracının üzerinde ya da içinde oynanan oyunlardır. Jimnastik sırası, denge aleti, tahterevalli, salıncak, jimnastik minderi, atlama kasaları ile oynanan oyunlar araçta yapılan oyunlardır.

1.4 Hareketlilik Derecesine Göre Oyun Çeşitleri

Hareketlilik derece göre oyunlar; ısındırıcı oyunlar, hareketli oyunlar ve dinlendirici oyunlar olmak üzere üç farklı grupta incelenebilir:

1.4.1 Isındırıcı oyunlar

Çocukların bedenlerini daha hareketli oyunlara hazırlamak için oynanan oyunlardır. Oyunlaştırılmış bedensel hareketler, insan, hayvan taklitleri, müzikli veya müziksiz jimnastik hareketleri ısındırıcı oyunlar grubuna dahil edilebilir.

1.4.2 Hareketli oyunlar

Belirli kurallara göre oynanan, oyun saatinde uygulanan ve hareket özelliği ağır basan; halka oyunları, yarışmalı oyunlar, açık hava oyunları, kurallı oyunlar gibi oyunlardır.

1.4.3 Dinlendirici oyunlar

Hareketli oyunlarla yorulmuş olan çocukların dinlendirilmeleri amacıyla oynanan oyunlardır.

1.5 Oynanan Materyale Göre Oyun Çeşitleri

Oynanan materyale göre oyunlar; evcilik oyunları, yapı-inşa oyunları, manipülatif oyunlar ve doğal materyallerle oynanan oyunlar olmak üzere dört farklı grupta incelenebilir:

1.5.1 Evcilik oyunları

Bebekler, ev eşyaları, giysiler, çeşitli takılar, vb. materyallerle bazı rollere bürünerek canlandırmaların yapıldığı oyunlardır. Bu oyunlar tek ya da grup halinde oynanabilir. Genellikle konuları anne, baba, öğretmen, doktor, alış-veriş yapma, temizlik, gündelik ev işleri gibi konulardır.

1.5.2 Yapı-İnşa oyunları

Bu oyun çeşiti çocukların yaratıcılıklarını geliştirir. Çocuklar hayallerinde canlandırdıkları yapıları inşa ederler. Çocukların yaptıkları inşalarını farklı şekillerde denemeleri küçük kas gelişimlerine olumlu etkide bulunur. Çocuklar bu oyun grubunda çeşitli malzemeler (blok, lego, vb) kullanarak ortaya bir ürün, bir yapı çıkarırlar (Poyraz, 2003; Sevinç, 2004).

1.5.3 Manipülatif oyun

Bu oyun çeşiti çocuğun yap-boz, tak-çıkır, çivi çakma setleri, terzi çantası gibi küçük parçaları olan oyuncak grupları ile çalışmasını içerir. Bu oyun grubu içinde eşleştirme, gruplama, sıralama, renk şekil koordinasyonu gerektiren zihinsel gelişimi olumlu yönde etkileyen oyuncaklar da vardır.

1.5.4 Doğal materyallerle oynanan oyunlar

Çevrede ve doğada var olan toprak, su, çam ağacı yaprağı, kozalak, taş, ağaç dalları, yaprak çeşitleri, çiçek, deniz kabukları gibi doğal malzemelerle çocukların çevrelerini keşfettikleri, eğlendikleri ve de gözlemler yaptıkları oyunlardır. Bu oyunlarda kullandıkları malzemelerle çocuk doğayı tanır, doğada bulunan malzemelerle yeni şeyler üretmeye çalışır. Böylece çocuk hayal gücünü daha çok kullanır (Kolcu, 2014).

1.6 Yapılarına Göre Oyun Çeşitleri

Yapılarına göre oyunlar; yapılandırılmamış (serbest) oyunlar, yarı yapılandırılmış oyunlar ve yapılandırılmış oyunlar olmak üzere üç farklı grupta incelenebilir:

1.6.1 Yapılandırılmamış (Serbest) oyunlar

Çocukların bireysel, eşli, küçük ya da büyük grup halinde tamamen kişisel ilgi ve tercihleri doğrultusunda oynadıkları oyunlardır. Nerede, kiminle, ne ile ve nasıl oynayacaklarına çocuklar karar verirler. Çocukların çok yönlü gelişimini göz ardı eden akademik hedeflere odaklanmış okullarda çocukların bu oyun türünde oyun oynaması çok sınırlı olabilir, bu nedenle çocukların oyun oynama haklarını koruyacak tüm tedbirlerin alınması gerekmektedir. Çocukların imkanlar dahilinde sabah okula

gelişte ve akşamüstü okuldan ayrılmadan önce mutlaka yapılandırılmamış oyun köşelerinde serbest oyun oynanması sağlanmalıdır (MEB, 2012).

1.6.2 Yarı Yapılandırılmış oyunlar

Çocukların gelişiminin tüm boyutlarda desteklenmesini hedefleyen, öğretmen ya da çocuk tarafından başlatılan, çocukların aktif katılımı ile sürdürülen, çocuk merkezli, açık uçlu bir süreç olarak işleyen yaratıcı oyun etkinliklerinden oluşan oyunlardır (MEB, 2012).

1.6.3 Yapılandırılmış oyunlar

Çocukların gelişimsel ilerlemelerini desteklemek amacıyla kuralları başkası tarafından belirlenmiş oyun etkinliklerine küçük ve büyük gruplarda katılmasını kapsayan oyunlardır. Geleneksel çocuk oyunları bu kategorideki oyunlardır (MEB, 2012).

KAYNAKÇA

Kolcu, Ş. (2014). Farklı bilişsel tempodaki çocukların oyun davranışlarının ve ekran ilişkilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuşçu, Y. (2014). Oyun Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve 36-72 aylık çocukların oyun davranışlarının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2007b). Oyun Etkinliği-I. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. (2012). Okul Öncesi Eğitim Programı. Ankara.

Öztürk, A. (2010). Okul Öncesi Eğitimde Oyun. Ankara: Eğiten Kitabevi.

Poyraz, H. (2003). Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyuncak (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sevinç, M. (2004). Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.